

MUHASEBE STAJYERLERİNİN MESLEK MENSUPLARINDAN VE MESLEK ÖRGÜTLERİNDEN BEKLENTİLERİ: MANİSA İLİ ARAŞTIRMASI

Emre KAPLANOĞLU(*)

Özet: Muhasebe mesleğini kariyer olarak seçen kişiler için staj, yükseköğretimden mezun olmaları ile meslek unvanının elde edilmesi arasındaki çok önemli bir aşamadır. Muhasebe stajyerleri hem kuramsal bilgilerini uygulamayla birleştirecekleri bir ortamda yer almakta hem de meslek tecrübesi edinecekleri kişilerle ve kurumlarla çalışma fırsatı bulmaktadırlar. Muhasebe mesleğinin gelecekteki temsilcileri olarak görülmesi gereken stajyerlerin, nitelikli bireyler olarak mesleğe kazandırılması, sadece mesleği icra eden değil sosyal bir birey olabilmeleri için meslek mensuplarının ve meslek örgütlerinin önemli görevleri vardır. Bu araştırmanın amacı, muhasebe stajyerlerinin meslek mensuplarından ve meslek örgütlerinden beklentilerini ortaya koymak ve bu beklentileri karşılayabilecek çözüm önerileri getirmektir. Araştırma 5'li Likert ölçeği kullanılarak hazırlanmış anket çalışmasına göre değerlendirilmiştir ve Manisa ilinde stajlarını yapmakta olan toplam 107 muhasebe meslek stajyerinden 72 stajyere uygulanmıştır. Anket çalışmasının ilk kısmı stajyerlerin meslek mensuplarından beklentilerini ve ikinci kısmı da meslek örgütlerinden beklentilerini ölçmeye yöneliktir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe, Stajyer, Beklentiler.

THE EXPECTATIONS OF ACCOUNTING TRAINEES FROM ACCOUNTING PROFESSIONS AND ORGANIZATIONS OF ACCOUNTING PROFESSION: STUDY OF MANİSA PROVINCE

Abstract: Training for people who chose accounting profession as career is a very important phase between graduating from higher education and achieving the title of the profession. Accounting trainees are both take place in an environment where combine theoretical knowledge with practice and have an opportunity to work with people and institutions that gain professional experience. Trainees that should be seen as representatives of profession in the future, accounting professions and accounting professions' organizations have important tasks to bring in qualified individuals to profession. The purpose of this study is to examine accounting trainees' expectations from accounting professions and accounting professions' organizations and to propose solutions to meet the identified expectations. Research is assessed according to the survey which is prepared with 5-point Likert scale. Survey is applied to 72 accounting trainees from total 107 accounting trainees in Manisa province. Survey consists of two parts that first part measures expectations from accounting professions and second part measures expectations from accounting professions' organizations.

Keywords: Accounting, Trainee, Expectations.

I. Giriş

Muhasebe mesleğinde stajın ilk dayanağı 13.06.1989 tarihli ve 20194 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest

---

(*) Öğr. Gör. Dr. Ege Üniversitesi, Bergama Meslek Yüksekokulu

Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu'dur. İlgili Kanun'da meslek adaylarının eğitim durumlarına göre farklı staj süreleri belirlenmiştir. Bu süreler; ticaret liseleri ve maliye meslek liselerinden mezun olanlar için 6 yıl, ön lisans mezunları için 4 yıl ve lisans mezunları için 2 yıl olarak öngörülmüştür. Ancak 26.07.2008 tarihli ve 26948 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5786 sayılı Kanun'la 3568 sayılı Kanun'da düzenlemeler yapılmıştır. 3568 sayılı Kanun'da daha önce Serbest Muhasebeci (SM), Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM) ve Yeminli Mali Müşavir (YMM) olarak meslek mensupları üç biçimde sınıflandırılırken, yapılan düzenlemelerden sonra Serbest Muhasebecilik (mevcut SM'ler hariç) kaldırılmıştır. Ayrıca, meslek adayları için eğitim durumunda lisans mezuniyet şartı getirilmesi ve staj süresinin 3 yıla çıkarılması da bu düzenlemeler arasındadır. Dolayısıyla 2009 yılından başlayarak meslek adaylarından sadece lisans mezunları staj başvurusu yapabilmekte ve stajları 3 yıl sürmektedir. Ülkemizde, muhasebe mesleğine giriş ve staj çalışmalarını Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) tarafından 1993'te faaliyete geçirilen Temel Eğitim ve Staj Merkezi (TESMER) yürütmektedir. Muhasebe mesleğinde staj diğer meslek stajlarında olduğu gibi kuramsal bilgilerin uygulamadaki karşılıklarının öğrenileceği, iş hayatına uyum sağlanması açısından son derece önemli olan, özveri gerektiren eğitim ve çalışma sürecidir. Bu süreç boyunca muhasebe meslek adayları kariyerlerini planlar, iş tecrübesi edinirler, becerilerini geliştirirler ve mesleki bağlantılar kurarlar. Stajyerler için deneyim o kadar önemlidir ki muhasebe meslek stajyerleriyle ilgili yapılan bir çalışmada stajyerler staj ortamını etkileyen tek unsurun sorumlu meslek mensubunun deneyimi olduğunu ifade etmişlerdir (Pekdemir, 2000: 57). Staj boyunca meslek adaylarının kazanacakları olduğu gibi meslek mensuplarının ve meslek örgütlerinin de kazandıkları olacaktır. Meslek mensupları iş yüklerini paylaşacakları, bürolarını emanet edecekleri kişilere kavuşmakla birlikte gelecekte güvenilir iş ortakları kazanırken, meslek örgütleri de mesleği daha ileri taşıyacak, ulusal/uluslararası kesimlerde kendisini temsil edebilecek meslek mensupları kazanmaktadır. Bu nedenlerle muhasebe meslek adaylarının stajları süresince aldıkları eğitimler, edindikleri tecrübeler, yaşadıkları sorunlar ve beklentiler önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın amacı, muhasebe meslek stajyerlerinin muhasebe meslek mensuplarından ve meslek örgütlerinden (SMMM, TÜRMOB, TESMER) beklentilerini ortaya koymak ve beklentiler neticesinde çözüm önerileri getirmektir. Anket çalışması iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım muhasebe stajyerlerinin meslek mensuplarından, ikinci kısım ise meslek örgütlerinden beklentilerini ölçmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Meslek mensuplarından ve meslek örgütlerinden beklentileri değerlendirmek için 5'li Likert ölçeğine göre hazırlanmış toplam 25 adet yargı stajyerlerin değerlendirilmesine sunulmuştur. Makale dört başlık altında hazırlanmış, giriş bölümünde konunun önemi ve amacı anlatılmış, ikinci başlık altında muhasebe

mesleğinde stajın kapsamı verilmiş, üçüncü başlık altında konuyla ilgili yapılan araştırmanın materyal, yöntem ve bulguları açıklanmış ve sonuç kısmında da araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde çözüm önerileri paylaşılmıştır.

II. Muhasebe Mesleğinde Stajın Kapsamı ve Süreci

A. Muhasebe Mesleğinde Stajın Kapsamı

Muhasebe mesleğinde kalitenin artırılması için küresel boyutuyla çalışmalar yapan kuruluşlar bulunmaktadır. Bu kuruluşlardan biri olan Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu'nun (International Federation of Accountants-IFAC) alt komitesi Uluslararası Muhasebe Eğitim Standartları Kurulu (International Accounting Education Standards Board-IAESB) muhasebe eğitimiyle ilgili belirli standartlar belirlemiştir. Bu Uluslararası Eğitim Standartlarının (International Education Standards-IES) amacı, meslek mensuplarının ve meslek stajyerlerinin sürekli gelişim ile niteliklerinin, yeterliliklerinin, mesleki değerlerin ve etik anlayışlarının geliştirilmesidir. IAESB, bu amaçları sekiz ana standart altında toplamıştır.

IES-1 Mesleki Muhasebe Eğitimi Programlarına Giriş Koşulları (Yürürlük Tarihi: 1 Temmuz 2014): Bu Standart, mesleki muhasebe eğitiminin başarılı olarak tamamlanması için uygun şartları, giriş koşullarının yeterliliğini ve giriş koşullarındaki farklı biçimleri açıklamaktadır (IES-1, md.3).

IES-2 Mesleki Gelişimlerinin Başlangıcı - Teknik Yeterlilik (Yürürlük Tarihi: 1 Temmuz 2015): Bu Standart, meslek mensubu olmaya istekli olanların Mesleki Gelişimlerinin Başlangıcını (Initial Professional Development-IPD) tamamladıktan sonra göstermeleri gereken teknik yeterlilik için öğrenme çıktılarını düzenlemektedir. Teknik yeterlilik, belirli bir standarda göre görevini yürütmek için mesleki bilgisini uygulayabilme kabiliyetidir (IES-2, md.1).

IES-3 Mesleki Gelişimlerinin Başlangıcı - Mesleki Beceriler (Yürürlük Tarihi: 1 Temmuz 2015): Bu Standart, meslek mensubu olmaya istekli olanların Mesleki Gelişimlerinin Başlangıcını (Initial Professional Development-IPD) tamamladıktan sonra göstermeleri gereken mesleki beceriler için öğrenme çıktılarını düzenlemektedir. Mesleki beceriler; entelektüel, kişiler arası ilişki, iletişim, bireysel ve örgütsel becerilerdir. Meslek mensubu bu becerileri mesleki yeterliliğini göstermek için teknik yeterliliği, mesleki değerleri, ahlâk kuralları ve davranışlarıyla birleştirir (IES-3, md.1).

IES-4 Mesleki Gelişimlerinin Başlangıcı - Mesleki Değerler, Ahlak Kuralları ve Davranışlar (Yürürlük Tarihi: 1 Temmuz 2015): Bu Standartın amacı, meslek mensubu olmaya istekli olanların Mesleki Gelişimlerinin Başlangıcını (Initial Professional Development-IPD) tamamladıktan sonra geliştirmeye ve sergilemeye ihtiyaç duyacakları mesleki değerleri, ahlâki kuralları ve davranışları belirlemektir (IES-4, md.8).

IES-5 Mesleki Gelişimlerinin Başlangıcı - Uygulama Deneyimi (Yürürlük Tarihi: 1 Temmuz 2015): IFAC üyesi kuruluşların amacı, muhasebe

meslek mensubunun bir görevi yerine getirmesi için gerekli olan yeterli uygulama deneyimini tamamlamasını sağlamaktır (IES-5, md.10).

IES-6 Mesleki Gelişimlerinin Başlangıcı - Mesleki Yeterliliğin Değerlendirilmesi (Yürürlük Tarihi: 1 Temmuz 2015): IFAC üyesi kuruluşların amacı, muhasebe meslek mensubunun bir görevi yerine getirmesi için ihtiyaç duyulan ve belirli bir düzeyde mesleki yeterliliği elde etmiş meslek mensubu adaylarının değerlendirilmesini yapmaktır (IES-6, md.7).

IES-7 Mesleki Gelişimlerinin Başlangıcı - Sürekli Mesleki Gelişim (Yürürlük Tarihi: 1 Ocak 2014): Bu standart, mesleki yeterlilikleri geliştirmek ve sürdürmek suretiyle meslek mensuplarının müşterilerine, işverenlerine ve diğer paydaşlarına yeterli yüksek kaliteli hizmet vermeleri ve bu yolla kamunun mesleğe olan güvenini güçlendirmeleri için gerekli sürekli mesleki gelişimi (Continuing Professional Development-CPD) düzenlemektedir (IES-7, md.1).

IES-8 Mesleki Gelişimlerinin Başlangıcı - Finansal Tabloların Denetiminden Sorumlu Denetim Ortakları İçin Mesleki Yeterlilik (Tahmini Yürürlük Tarihi: 1 Temmuz 2016): Bu Standartın amacı, meslek mensuplarının sürekli mesleki gelişimle daha fazla geliştirecekleri ve devam ettirecekleri denetim ortaklığı (engagement partner) görevini yürütmeleri için gereken mesleki yeterliliği sağlamaktır (IES-8, md.9).

Ülkemizde ise stajın hedefleri Staj Yönetmeliği'nin 6. maddesinde; Meslek eğitimi ve meslek bilincini yerleştirmek, İlgili mevzuatı ve uygulamayı doğru ve etkili bir biçimde öğretmek ve mesleki bilgileri geliştirmek, Yabancı dil ve bilgi teknolojileri eğitimine olanak sağlamak, Mesleki uygulamalarda uluslararası ve ulusal standartları etkin kılmak olarak belirtilmiştir.

Muhasebe mesleğiyle ilgili kuruluş olan TURMOB, IFAC'ın üyesidir ve IAESB'nin standartlarına uyum çalışmalarını sürdürmektedir. Örneğin, IES-2 Standardında önerilen stajyer eğitim programıyla uyumlu olarak TESMER'in de eğitim programı muhasebe ve finans, yönetim ve organizasyon ve bilgi teknolojileri olmak üzere üç ana başlık halinde düzenlenmiştir. Bu eğitim programının daha detaylı içeriği çalışmada eğitim başlığı altında anlatılmıştır. Diğer taraftan, IES-3 Mesleki Beceriler Standardının çok kapsamlı alt başlıkları bulunmaktadır. IES-3 Mesleki Beceriler Standardı'nın ayrıntıları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: *IES-3 Mesleki Beceriler Standardı*

Entelektüel Beceriler	Teknik ve Fonksiyonel Beceriler	Kişisel Beceriler	Kişiler Arası İletişim Becerileri	Örgütsel ve Yönetimsel Beceriler
Bilgi	Sayısal (matematik ve istatistik) ve bilişim	Kendini kontrol edebilme	Birlikte çalışabilirlik	Stratejik planlama, proje yönetimi, insan kaynakları yönetimi ve karar verme becerileri
Kavrama	Karar verme modelleri ve risk analizi	İnisiyatif, etkileme ve kendi kendine öğrenme	Farklı kültürden ve bilgi düzeyinden kişilerle iletişim	İnsanları örgütleme ve motive etme becerisi

Uygulama	Ölçme	Sınırlı kaynakları etkin kullanabilme ve öncelikleri belirleyebilme becerisi	Mesleki konularda makul sonuçlara ulaşmak ve uzlaşmak	Liderlik
Analiz	Raporlama	Sezgi gücü ve değişikliklere uyum	Kültürler arası ortamlarda etkin çalışabilirlik	Mesleki yargılama ve basiret
Sentez	Yasalara ve düzenlemelere uyum	Karar vermede mesleki ve etik değerleri ve davranışları kullanabilme	Resmi ve gayri resmi ortamlarda yazılı ve sözlü olarak temsil, tartışma, raporlama ve savunma yetenekleri	
Değerlendirme		Mesleki şüphecilik	Dinleme ve okuduğunu anlama becerisi	

B. Muhasebe Mesleğinde Staj Süreci

Türkiye’de muhasebe stajına ilişkin birincil kaynak 3568 sayılı Kanun ve ikincil kaynakları ise 3568 sayılı Kanun’a dayandırılarak çıkarılan staj yönetmeliği, staj yönergesi, sınav yönetmeliği ve disiplin yönetmeliğidir. Meslek mensupluğunun ilk aşaması SMMM’liktir. 3568 sayılı Kanun’un 4. maddesindeki genel şartları sağlayanlar aynı kanunun 5. maddesinin a fıkrasındaki özel şartları da sağlamalıdır. SMMM olabilmek için 5. maddenin a fıkrasında sayılan bilim dallarında lisans seviyesinde mezun olmak veya bu bilim dallarından lisansüstü diploma almak, 3 yıl staj yapmak, SMMM sınavını kazanmak ve SMMM ruhsatını almak şarttır. Staj, SMMM unvanını alabilmek için zorunlu bir ön koşuldur. Diğer taraftan YMM olmak için staj koşulu bulunmamakta, 10 yıl SMMM olarak çalışmak YMM olmanın koşullarından biri olarak kabul edilmektedir. Muhasebe mesleğini seçen adaylar için lisans/yüksek lisans mezuniyetinden sonra staja giriş sınavını kazanmalarıyla birlikte stajları fiili olarak başlamaktadır. **Lisans/Lisansüstü Mezuniyet:** Hukuk, iktisat, maliye, işletme, muhasebe, bankacılık, kamu yönetimi ve siyasal bilimler dallarında eğitim veren fakülte, yüksekokul, Yükseköğretim Kurumunca (YÖK) denkliği kabul edilmiş yabancı yükseköğretim kurumundan lisans düzeyinde mezun olanlar ile diğer öğretim kurumlarından lisans diplomasına sahip olup belirtilen bilim dallarında lisansüstü mezuniyeti olanlar SMMM olabilirler (3568 sayılı Kanun, md.5, A fıkrası, a bendi). Bu açıklamalar sonucunda denkliği YÖK tarafından tanınmış yabancı üniversitelerden mezun olan kişiler ile mühendislik gibi teknik bölümlerden mezun ve sayılan bilim dallarında yüksek lisans yapmaları şartıyla SMMM olmalarına hükmedilmiştir. **Meslek Odasında Staj Dosyasının Açtırılması:** Meslek adayları, staj yapacakları ilin ya da bölgenin Meslek odasına dilekçe ile başvururlar. Adaylar dilekçelerine 3568 sayılı Kanun’un aradığı şartlara ilişkin belgeleri, adli sicil belgelerini, yanında staj yapacağı meslek mensubunun muvafakat yazısını veya meslek mensubunun odaca belirlenmesine yönelik yazılı taleplerini, kendileri hakkında bilgi alınabilecek iki kişinin iletişim bilgilerini ve staj giderlerinin ödendiğine dair belgeleri ilave ederler. Meslek

odaları başvuru yapan her aday için bir dosya açarlar ve staj süresince yapılacak her türlü yazışma, yapılacak işlemlere ait belgeler bu dosyada muhafaza edilir (SMMM ve SM Staj Yönetmeliği, md.11). İlgili Meslek odasının yönetim kurulu adayın gerekli niteliklerini ve meslekle bağdaşan/bağdaşmayan işlerini araştırıp raporlar. İki ay içinde başvuruları inceler ve eğer eksiklikler varsa tamamlattır (SMMM ve SM Staj Yönetmeliği, md.14). **Staj Başlatma Sınavı:** 3568 sayılı Kanun'da belirtilen şartları belgeleyen ve meslek odasına dosya açtıran muhasebe meslek adayı staj başlatma sınavına başvurmuştur. Staj başlatma sınavı merkezi bir sınav olup TESMER otomasyon sistemi (TEOS) üzerinden başvurular yapılmaktadır. Staj başlatma sınavı Ankara ve İstanbul'da yılda üç kez düzenlenmektedir. Adayların dokuz sınav hakkı bulunmakta, dokuz sınavda da başarısız olan aday yeniden meslek odasına staj dosyası açtırmak zorundadır.

Staj başlatma sınavı iki kısımdan, Genel Kültür ve Yetenek ve Alan Bilgisinden oluşmaktadır. Staj başlatma sınavının konuları ve yüzdeler dağılımı Tablo 2'de verilmiştir (TESMER, 2014).

Tablo 2: Staj Başlatma Sınavının Konuları ve Yüzdeler Dağılımı

	%		%		%	%
A) Genel Kültür ve Yetenek						15
Türkçe						
Matematik						
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi						
B) Alan Bilgisi						
Muhasebe ve Denetim	50	Ekonomi ve Maliye	10	Hukuk	25	85
<i>Finansal Muhasebe ve Şirketler Muhasebesi</i>	15	<i>Ekonomi</i>	5	Meslek Hukuku İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Vergi Hukuku Ticaret Hukuku Borçlar Hukuku		
Temel Kavramlar ve İlkeler Muhasebe Kayıt Araçları ve Defterler Muhasebe Politikaları Mali Tablolar Hesaplar Tekdüzen Hesap Planı Dönen Varlıklar Duran Varlıklar Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar Öz Kaynaklar Gelir Tablosu Hesapları Maliyet Hesapları Nazım Hesaplar Dönem Sonu İşlemleri Şirket Türleri Şirketlerin Kuruluşu Sermaye Artırımı Sermaye Azaltımı Devir, Tasfiye, Birleşme, Kâr Dağıtım		Kıtlık, Tercih ve Fayda Talep, Arz ve Piyasa Dengesi Talep ve Arz Esnekliği Arz ve Talep Uygulamaları Tüketici Dengesi Analizi Üretim ve Maliyetler Tam Rekabet Piyasası Monopol Monopoleli Rekabet ve Oligopol Piyasalar Faktör Piyasaları Milli Gelirle İlgili Kavramlar Milli Gelir Denge Düzeyi Para Teorisi ve Politikası Uluslararası Ticaret Teorisi Uluslararası İktisat Politikası Döviz Piyasası Ödemeler Bilançosunun Tanımı İktisadi Kalkınma ve Büyüme				
<i>Muhasebe Standartları</i>	5	<i>Maliye</i>	5			
<i>Maliyet Muhasebesi</i>	8	Maliye İlminin Esasları Kamu Ekonomisi Kamu Giderleri Kamu Gelirleri (Vergi Teorisi) Bütçe Devlet Borçları Yerel İdareler				

Genel Esaslar Tekdüzen Maliyet Muhasebesi Sistemi Giderler Giderlerin Dağıtım Esasları Sipariş ve Evre Maliyet Yöntemleri Standart Maliyet Yöntemi Maliyet Bilgilerinin Raporlanması Analizler İşletme Bütçeleri			
Mali Tablolar Analizi	7		
Finansal Tablolar Finansal Tabloların Analiz Teknikleri Finansal Tabloların Fiyat Hareketlerine Göre Düzeltilmesi			
Denetim	15		
Denetim Kavramı ve Fonksiyonları Denetim Türleri Bağımsız Denetim Güvence Hizmetleri ve Diğer Denetim Benzeri Hizmetler Denetim Standartları Denetim Kanıtları Denetim Süreci Denetim Hedefleri Denetim Teknikleri Gerçeğe Aykırı Finansal Raporlama Denetimin Planlanması Denetim Programının Yürütülmesi Denetim Alanları İtibarıyla Denetim İşlemleri Denetim Raporları			
Yüzde dağılımlar soru sayısını değil sınav bütünlüğü içerisindeki ilgili alanların soru dağılımındaki ağırlığı gösterir.			

Staj başlatma sınavına çok fazla sayıda giren muhasebe meslek adayı olmakla birlikte önemli bir bölümü sınava ilk girişlerinde başarısız olmaktadır (Gürdal ve Doğan, 2014:5). **Zorunlu Staj ve Eğitim:** Staj başlatma sınavında başarılı olan adayların üç yıl sürecek stajları başlamış olur. Meslek adayları stajlarını meslek mensuplarının (SMMM/YMM) yanında yapabilecekleri gibi bu meslek mensuplarının gözetim ve denetiminde yapabilmektedirler (SMMM ve SM Staj Yönetmeliği, md.15). Staja her yılın Mayıs, Eylül ve Ocak aylarında başlanır ve kesintisiz yapılır (SMMM ve SM Staj Yönetmeliği, md.16). Adayın staja devam etmesi zorunludur ve meslek mensubunun gösterdiği işleri zamanında yapmaya mecburdur (SMMM ve SM Staj Yönetmeliği, md.17). TESMER, meslek adayları için uzaktan sürekli eğitim kapsamında 2009 yılından itibaren zorunlu eğitim programını başlatmıştır. Bu zorunlu eğitim, muhasebe, yönetim ve organizasyon ve bilişim teknolojileri grubu olarak üç grupta toplanmıştır. Tablo 3'te TESMER'in uzaktan sürekli eğitim konuları verilmiştir.

Tablo 3: TESMER-Uzaktan Sürekli Eğitim Programı

Muhasebe	Yönetim ve Organizasyon	Bilişim Teknolojileri
Beyannameler	Büro Yönetimi	Bilişim Teknolojileri Bilgisi
Defterler ve Belgeler	Dış Ticaret İşlemleri ve Mevzuatı	Muhasebe Bilgi Sistemi
Denetim	Ekonomik Göstergelerin Yorumlanması	Yönetim Bilişim Sistemleri
Finansal Piyasalar	Hizmet Pazarlaması	
Finansal Tablolar ve Analizi	İnsan Kaynakları Yönetimi	
Finansal Yönetim	İstatistik	
Maliyet Muhasebesi	Kurumsal Yönetim	

Meslek Hukuku	Marka	
Mesleki Değerler ve Etik	Örgütsel Davranış	
Türkiye Muhasebe Standartları	Proje Yönetimi	
Risk Yönetimi ve İç Denetim	Stratejik Yönetim ve Rekabet	
Sermaye Piyasası Mevzuatı	Küreselleşme ve Uluslararası İşletmecilik	
Sınai Haklar	Uluslararası Muhasebe Kuruluşları	
İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku	Yönetim ve Stratejik Karar Alma	
Ticaret Hukuku		
Uluslararası Denetim Standartları		
Vergi Hukuku		
Yönetim Muhasebesi		

Staj Bitirme Sınavı: Meslek mensubu adayların staj sürelerini tamamladıktan sonra SMMM yeterlik sınavlarında başarılı olmaları gerekmektedir. SMMM yeterlilik sınavları yazılı olarak yılda üç kez yapılmaktadır. Adaylar yedi sınav konusundan; Finansal Muhasebe, Finansal Tablolar ve Analizi, Maliyet Muhasebesi, Muhasebe Denetimi, Vergi Mevzuatı ve Uygulaması, Hukuk, Muhasebecilik ve Mali Müşavirlik Meslek Hukuku'ndan sorumludurlar. Adayların her sınavdan 100 üzerinden 50 puan, bütün derslerinin ortalamalarının da 60 puan olması gerekmektedir. Adayların her dersten 4 sınav hakkı bulunmakta ve ilk sınav sonuçlarının açıklandığı tarihten itibaren 2 yıl içinde derslerinin hepsinden başarılı olmak zorundadırlar. Bütün derslerden başarılı olup 60 puan ortalamayı sağlayamayan adaylar istedikleri derslerin tekrar sınavlarına girerek notlarını yükseltebilirler.

III. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

A. Araştırmanın Amacı

Ülkemizde muhasebe mesleğiyle ilgili literatür incelendiğinde muhasebe meslek mensuplarına yönelik yapılmış çok sayıda çalışma bulunurken, muhasebe meslek stajyerleriyle ilgili az sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu araştırmanın temel amacı, muhasebe meslek stajyerlerinin muhasebe meslek mensuplarından ve meslek örgütlerinden (SMMMO, TURMOB, TESMER) beklentilerini ortaya koymak ve beklentiler neticesinde çözüm önerileri getirmek amacıyla yapılmıştır.

B. Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırmanın evrenini Manisa il sınırları içerisinde bulunan muhasebe meslek stajyerleri oluşturmaktadır. Manisa Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'na kayıtlı toplam 107 muhasebe meslek stajyeri bulunmaktadır (Manisa SMMMO, 2013). Muhasebe meslek stajyerlerinin muhasebe meslek mensuplarından ve muhasebe meslek örgütlerinden beklentilerini tespit etmeyi amaçlayan araştırmaya uygun olarak hazırlanan anketler stajyerlere elden teslim edilmiş ve daha sonra da toplanmıştır. Araştırmada dağıtılan anketlerden tam olarak doldurulan 72 anket değerlendirilmeye alınmıştır. Basit tesadüfi örneklemede, örnek hacminin

tahminine ait hesaplama yöntemlerine göre stajyer örnek hacminin ana kütleli temsil ettiği sonucuna varılmıştır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 50).

C. Araştırmanın Yöntemi

Veri toplama aracı olarak bu çalışmada anket tekniği kullanılmıştır. Anket katılımcısı muhasebe meslek stajyerlerinin iş yoğunlukları, anket sorularının anlaşılır olması ve yeterli dikkati verebilmeleri gibi nedenlerle 25 sorudan oluşan bir anket formu geliştirilmiştir. Anket soruları hazırlanırken muhasebe meslek stajyerlerinin meslek mensuplarından ve meslek örgütlerinden beklentilerini açık bir şekilde ortaya koyabilmek amacıyla daha önce yapılan çalışmalar incelenmiş (Nalbantoğlu, 1997; Pekdemir, 2000; Uzay, 2005; Çankal, 2010) ve Manisa SMMMO'nun uzman görüşleri de alınmıştır. Anket formu iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde stajyerlerin demografik özelliklerinin belirlenmesi için 8 soru bulunmaktadır. Anketin ikinci bölümü ise stajyerlerin muhasebe meslek mensuplarından ve muhasebe meslek örgütlerinden beklentilerinin değerlendirilmesi amacıyla iki kısımdan oluşmaktadır. Hazırlanan anket formunda 1-17. sorular muhasebe meslek stajyerlerinin muhasebe meslek mensuplarından beklentilerini, 18-25. sorular ise muhasebe örgütlerinden (SMMMO, TURMOB, TESMER) beklentilerini sorgulamaktadır. Ayrıca, stajyerlerin muhasebe meslek örgütlerinden eğitim taleplerine de (SMMM yeterlilik eğitimi, bilgisayarlı muhasebe (LUCA), ileri düzey Excel, KOBİ-TFRS eğitimi, giriş ve orta düzey Excel, staja başlama eğitimi ve internet kullanımı) yer verilmiştir. Ankette yer alan ifadelerin yanıtları 5'li Likert ölçeğine göre düzenlenmiştir. Örneğin, “*staj öncesi eğitim ile staj sırasındaki eğitimler arasında farklılıklar bulunmaktadır*” ifadesinin yanıtı için “1-Kesinlikle Katılmıyorum”, “2-Katılıyorum”, “3-Kararsızım”, “4-Katılıyorum”, “5- Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde beş seçenek yer almaktadır. Anket sorularına verilen cevapların değerlendirilmesinde Tablo 4'teki aralıklar kullanılmıştır. Aralıkların eşit olduğu varsayılmış, aritmetik ortalamalar için puan aralığı 0,80 olarak hesaplanmıştır (Puan Aralığı = (En Yüksek Değer – En Düşük Değer) / 5 = (5 – 4) / 5 = 4 / 5 = 0,80). Aritmetik ortalamaların değerlendirme aralığı Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Aritmetik Ortalamalarının Değerlendirme Aralığı

Aralık	Seçenek
1,00-1,80	Kesinlikle Katılmıyorum
1,81-2,60	Katılmıyorum
2,61-3,40	Kararsızım
3,41-4,20	Katılıyorum
4,21-5,00	Kesinlikle Katılıyorum

Anketlerden elde edilen veriler istatistiksel paket programı (IBM SPSS 19) ile frekans, yüzde, aritmetik ortalama, t-testi ve varyans (ANOVA) analizi yapılarak değerlendirilmiştir (Baş, 2013: 156; Tekin, 2014: 197).

IV. Araştırmanın Bulguları

A. Anket Katılımcılarının Demografik Bilgileri

Araştırmaya katılan 72 muhasebe meslek stajyerinin cinsiyet, yaş, eğitim, staj yılı, staj yeri değişikliği ve stajın nerede yapıldığına ilişkin bilgileri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Anket Katılımcılarının Demografik Bilgileri

		Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	37	51
	Kadın	35	49
Yaş	20-25	10	14
	26-30	34	47
	31-35	18	25
	36-40	9	13
	41-45	1	1
Eğitim	Lisans	69	96
	Yüksek Lisans	3	4
Staj Yılı	1. Yıl	34	47
	2. Yıl	22	31
	3. Yıl	16	22
Staj Yeri Değişikliği	Değiştiren	14	19
	Değiştirmeyen	58	81
Staj Yeri	Meslek Mensubu Yanında	67	93
	Meslek Mensubu Gözetiminde	5	7

Araştırmaya katılan 72 muhasebe meslek stajyerinden 37 kişi (%51) kadın ve 35 kişi (%49) erkektir. Yaş aralıklarına göre %10'nu 20-25 yaş aralığında, %47'si 26-30 yaş aralığında, %25'i 31-35 yaş aralığında, %13'ü 36-40 yaş aralığında ve %1'i 41-45 yaş aralığındadır. Eğitim durumları incelendiğinde %96'sı lisans ve %4'ü yüksek lisans mezunudur. Stajyerlerin %47'si stajlarının birinci yılında, %31'i stajlarının ikinci yılında ve %22'si stajlarının üçüncü yılındadır. Stajyerlerin %19'u staj yerini değiştirmiş ve %81'i değiştirmemiştir. Staj yerini değiştirenlere staj yerini değiştirme nedenlerini de sorulmuştur. Staj yerini değiştirme nedenleri genel olarak; *iş yerinin kapanması, ikametgâh değişikliği, doğum yapma, ulaşım problemi, işten çıkarılma, Y.M.M. ofisinden S.M.M.M. ofisine geçiş, ücret yetersizliği, meslek mensubunun stajyeri rakip olarak görmesi ve meslek mensubunun tecrübe eksikliği* olarak ifade edilmiştir. Stajyerlerin %93'ü stajlarını meslek mensubu yanında ve %7'si meslek mensubu gözetiminde yapmaktadır. Stajını meslek mensubunun gözetiminde yapan stajyerlerin çalıştığı sektörler; otomotiv, ambalaj, gıda, palet üretimi ve konserve imalat-ihracat olarak belirtilmiştir.

B. Muhasebe Stajyerlerinin Meslek Mensuplarından Beklentilerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan muhasebe stajyerlerinin muhasebe mensuplarından beklentileriyle ilgili ankette yer alan ifadelere verdikleri cevapların değerlendirmeleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: *Meslek Mensuplarıyla İlgili Ankette Yer Alan İfadelere Verilen Cevapların Değerlendirmesi*

İfadeler	Standart Sapma	Ortalama	Değerlendirme
1- Staj yeri bulmakta zorluklar bulunmaktadır.	1,20	3,75	Katılıyorum
2- Stajyerlere ödenen ücretler yetersizdir.	1,17	3,61	Katılıyorum
3- Staj öncesi eğitim ile staj sırasındaki eğitimler arasında farklılıklar bulunmaktadır.	1,14	2,99	Kararsızım
4- Yanında/Gözetiminde staj yaptığım meslek mensubu stajyere yeterince zaman ayırmamaktadır.	1,16	2,32	Katılmıyorum
5- Çok sık değişen mevzuatı takip edemiyorum.	1,15	3,51	Katılıyorum
6- Staj bitirme sınavına hazırlanacak yeterli zamanım yok.	1,22	3,75	Katılıyorum
7- Sigortamla ilgili sorunlar yaşıyorum.	0,84	1,53	Kesinlikle Katılmıyorum
8- Çalışma saatlerim çok uzun.	1,27	2,61	Kararsızım
9- Yanında/Gözetiminde staj yaptığım meslek mensubu işle ilgili yeterli derecede bilgiyi aktarmamaktadır.	1,06	1,90	Katılmıyorum
10- Meslek mensubu stajyerleri geçici eleman olarak görmektedir.	1,27	2,43	Katılmıyorum
11- Meslek mensubu stajyerleri rakip olarak görmektedir.	1,34	2,39	Katılmıyorum
12- Meslek mensubu stajyerleri doğrudan mükellefle muhatap etmektedir.	1,24	2,82	Kararsızım
13- Meslek mensubunun hatalarından dolayı mükellefle karşı karşıya kalıyorum.	1,06	2,08	Katılmıyorum
14- Meslek mensubu tarafından sıradan büro işleri yaptırılıyor.	1,18	2,36	Katılmıyorum
15- Meslek örgütlerinin düzenledikleri etkinliklere katılmak için zaman bulamıyorum.	1,40	2,90	Kararsızım
16- Sonuç hesaplarını düzenlemeyi öğrenemiyorum.	1,17	2,21	Katılmıyorum
17- Dönemsel olarak beyannameleri hazırlayan, mükellef-meslek mensubu-idare arasında belge taşıyan, tahsilat yapan ancak yaptığı işlemlerin anlamını tam olarak bilmeyen sıradan muhasebe elemanı gibi hissediyorum.	1,28	2,22	Katılmıyorum

Stajyerler, 1, 2, 5 ve 6. ifadelere katıldıklarını belirtmişlerdir. Muhasebe stajyerleriyle ilgili yapılan diğer çalışmalarda da “*staj yeri bulmakta zorluklar bulunmaktadır, stajyerlere ödenen ücretler yetersizdir, çok sık değişen mevzuatı takip edemiyorum ve staj bitirme sınavına hazırlanacak yeterli zamanım yok*” ifadelerine verilen cevaplarda benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Nalbantoğlu, 1997; Uzay, 2005; Çankal, 2010).

Muhasebe stajyerleri, 4, 9, 10, 11, 13, 14, 16 ve 17. ifadelere katılmadıklarını belirtmişlerdir. Kayseri SMMMO’na ve İzmir SMMMO’na kayıtlı stajyerlerin sorunlarının aksine (Uzay, 2005; Çankal, 2010), Manisa SMMMO’na kayıtlı araştırma kapsamındaki stajyerler “*Yanında/Gözetiminde staj yaptığım meslek mensubu stajyere yeterince zaman ayırmamaktadır, Yanında/Gözetiminde staj yaptığım meslek mensubu işle ilgili yeterli derecede bilgiyi aktarmamaktadır, Meslek mensubu stajyerleri geçici eleman olarak görmektedir, Meslek mensubu stajyerleri geçici eleman olarak görmektedir, Meslek mensubu stajyerleri rakip olarak görmektedir, Meslek mensubunun hatalarından dolayı mükellefle karşı karşıya kalıyorum, Meslek mensubu tarafından sıradan büro işleri yaptırılıyor, Sonuç hesaplarını düzenlemeyi öğrenemiyorum ve Dönemsel olarak beyannameleri hazırlayan, mükellef-meslek mensubu-idare arasında belge taşıyan, tahsilat yapan ancak yaptığı işlemlerin anlamını tam olarak bilmeyen sıradan muhasebe elemanı gibi hissediyorum*” ifadelerine katılmadıkları şeklinde beyanları bulunmaktadır.

Stajyerlerin 3, 8, 12 ve 15. ifadelerde kararsız oldukları görülmektedir. “*Staj öncesi eğitim ile staj sırasındaki eğitimler arasında farklılıklar bulunmaktadır, Çalışma saatlerim çok uzun, Meslek mensubu stajyerleri doğrudan mükellefle muhatap etmektedir ve Meslek örgütlerinin düzenledikleri etkinliklere katılmak için zaman bulamıyorum*” ifadelerine karşı genel ortalamaya göre kararsızdılar. 7. ifadede yer alan “*Sigortamla ilgili sorunlar yaşıyorum.*” ifadesine ise kesinlikle katılmamaktadırlar. Dolayısıyla sigortalarının zamanında ve tam olarak yatırıldığı anlaşılmaktadır. Ankete katılan stajyerlerin cinsiyet farklılıklarına göre muhasebe meslek mensuplarından beklentilerinde farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için t-testi yapılmıştır. Cinsiyet farklılığına göre yapılan t-testinin bulguları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: *Muhasebe Stajyerlerinin Muhasebe Meslek Mensuplarından Beklentilerinin Cinsiyet Farklılıklarına Göre Değerlendirilmesi*

İfadeler	t	P*
1- Staj yeri bulmakta zorluklar bulunmaktadır.	-1,851	0,068
2- Stajyerlere ödenen ücretler yetersizdir.	0,322	0,748
3- Staj öncesi eğitim ile staj sırasındaki eğitimler arasında farklılıklar bulunmaktadır.	-1,144	0,257
4- Yanında/Gözetiminde staj yaptığım meslek mensubu stajyere yeterince zaman ayırmamaktadır.	-0,239	0,812
5- Çok sık değişen mevzuatı takip edemiyorum.	-0,403	0,688
6- Staj bitirme sınavına hazırlanacak yeterli zamanım yok.	-0,810	0,421
7- Sigortamla ilgili sorunlar yaşıyorum.	0,147	0,884
8- Çalışma saatlerim çok uzun.	-0,439	0,662

9- Yanında/Gözetiminde staj yaptığım meslek mensubu işle ilgili yeterli derecede bilgiyi aktarmamaktadır.	-0,131	0,896
10- Meslek mensubu stajyerleri geçici eleman olarak görmektedir.	-0,385	0,701
11- Meslek mensubu stajyerleri rakip olarak görmektedir.	0,068	0,946
12- Meslek mensubu stajyerleri doğrudan mükellefle muhatap etmektedir.	-0,320	0,750
13- Meslek mensubunun hatalarından dolayı mükellefle karşı karşıya kalıyorum.	0,018	0,985
14- Meslek mensubu tarafından sıradan büro işleri yaptırılıyor.	-0,529	0,598
15- Meslek örgütlerinin düzenledikleri etkinliklere katılmak için zaman bulamıyorum.	0,235	0,815
16- Sonuç hesaplarını düzenlemeyi öğrenemiyorum.	-1,270	0,208
17- Dönemsel olarak beyannameleri hazırlayan, mükellef-meslek mensubu-idare arasında belge taşıyan, tahsilat yapan ancak yaptığı işlemlerin anlamını tam olarak bilmeyen sıradan muhasebe elemanı gibi hissediyorum.	0,040	0,968

* p<0,05 ise ortalamalar arasında fark vardır.

Anket katılımcısı kadın ve erkek stajyerler arasında muhasebe meslek mensuplarından beklentilerinin anlamlılık düzeyleri $p<0,05$ 'ten küçük herhangi bir değer olmadığından dolayı bir fark bulunmamıştır. Ayrıca stajyerlerin staj yılları dikkate alınarak varyans analizi yapılmıştır. Varyans (ANOVA) analizinin sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Muhasebe Stajyerlerinin Muhasebe Meslek Mensuplarından Beklentilerinin Staj Yıllarına Göre Değerlendirilmesi

İfadeler	Ortalama	F	P*
1- Staj yeri bulmakta zorluklar bulunmaktadır.			
1. Yıl	3,50	1,438	0,244
2. Yıl	4,00		
3. Yıl	3,94		
2- Stajyerlere ödenen ücretler yetersizdir.			
1. Yıl	3,50	0,389	0,679
2. Yıl	3,64		
3. Yıl	3,81		
3- Staj öncesi eğitim ile staj sırasındaki eğitimler arasında farklılıklar bulunmaktadır.			
1. Yıl	3,32	3,399	0,0390
2. Yıl	2,55		
3. Yıl	2,88		
4- Yanında/Gözetiminde staj yaptığım meslek mensubu stajyere yeterince zaman ayırmamaktadır.			
1. Yıl	2,62	2,229	0,115
2. Yıl	2,09		
3. Yıl	2,00		
5- Çok sık değişen mevzuatı takip edemiyorum.			
1. Yıl	3,32	0,879	0,420
2. Yıl	3,68		
3. Yıl	3,69		
6- Staj bitirme sınavına hazırlanacak yeterli zamanım yok.			
1. Yıl	3,53	1,107	0,336
2. Yıl	4,00		
3. Yıl	3,88		
7- Sigortamla ilgili sorunlar yaşıyorum.			
1. Yıl	1,50	0,289	0,749
2. Yıl	1,64		
3. Yıl	1,44		
8- Çalışma saatlerim çok uzun.			
1. Yıl	2,91	1,846	0,166
2. Yıl	2,36		
3. Yıl	2,31		
9- Yanında/Gözetiminde staj yaptığım meslek mensubu işle ilgili yeterli derecede bilgiyi aktarmamaktadır.			
		0,036	0,964

	1. Yıl	1,88		
	2. Yıl	1,95		
	3. Yıl	1,88		
10- Meslek mensubu stajyerleri geçici eleman olarak görmektedir.	1. Yıl	2,41	0,793	0,457
	2. Yıl	2,23		
	3. Yıl	2,75		
11- Meslek mensubu stajyerleri rakip olarak görmektedir.	1. Yıl	2,38	0,213	0,808
	2. Yıl	2,27		
	3. Yıl	2,56		
12- Meslek mensubu stajyerleri doğrudan mükellefle muhatap etmektedir.	1. Yıl	2,94	0,371	0,691
	2. Yıl	2,77		
	3. Yıl	2,62		
13- Meslek mensubunun hatalarından dolayı mükellefle karşı karşıya kalıyorum.	1. Yıl	2,08	0,076	0,927
	2. Yıl	2,14		
	3. Yıl	2,00		
14- Meslek mensubu tarafından sıradan büro işleri yaptırılıyor.	1. Yıl	2,56	1,072	0,348
	2. Yıl	2,09		
	3. Yıl	2,31		
15- Meslek örgütlerinin düzenledikleri etkinliklere katılmak için zaman bulamıyorum.	1. Yıl	3,00	0,182	0,833
	2. Yıl	2,86		
	3. Yıl	2,75		
16- Sonuç hesaplarını düzenlemeyi öğrenemiyorum.	1. Yıl	2,38	1,024	0,364
	2. Yıl	2,18		
	3. Yıl	1,88		
17- Dönemsel olarak beyannameleri hazırlayan, mükellef-meslek mensubudur are arasında belge taşıyan, tahsilat yapan ancak yaptığı işlemlerin anlamını tam olarak bilmeyen sıradan muhasebe elemanı gibi hissediyorum.	1. Yıl	2,47	1,530	0,224
	2. Yıl	2,14		
	3. Yıl	1,81		

* p<0,05 ise ortalamalar arasında fark vardır.

Ankete katılan stajyerlerin muhasebe meslek mensuplarından beklentileri staj yıllarına göre varyans (anova) analizi ile değerlendirildiğinde p<0,05 3. ifadenin haricinde anlamlı bulunmamıştır. “*Staj öncesi eğitim ile staj sırasındaki eğitimler arasında farklılıklar bulunmaktadır*” şeklindeki 3. ifade değerlendirildiğinde p<0,05 düzeyinden düşük olduğu görülmektedir. Staj yıllarındaki ortalamaların bu olumsuz ifadede azaldığı göz önünde bulundurulursa stajyerlerin staj süresi arttıkça staj öncesi eğitim ile staj sırasındaki eğitimler arasındaki farklılığı daha az gördükleri söylenebilir.

C. Muhasebe Stajyerlerinin Meslek Örgütlerinden Beklentilerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan 72 muhasebe meslek stajyerinin muhasebe meslek örgütlerinden beklentileriyle ilgili ankette yer alan ifadelere verdikleri cevapların değerlendirmeleri Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 9: Meslek Örgütleriyle İlgili Ankette Yer Alan İfadelere Verilen Cevapların Değerlendirmesi

İfadeler	Standart Sapma	Ortalama	Değerlendirme
18- Yeni iş imkânları oluşturulmalıdır.	0,89	4,47	Kesinlikle Katılıyorum
19- Stajyerlere sürekli mesleki eğitim sağlanmalıdır.	0,73	4,60	Kesinlikle Katılıyorum
20- Sınav ve ruhsat ücretleri düşürülmelidir.	0,88	4,64	Kesinlikle Katılıyorum
21- Stajyerlere yönelik yayınlar (dergi, bülten vb.) çıkarılmalıdır.	0,79	4,54	Kesinlikle Katılıyorum
22- Stajyerler için sosyal etkinlikler düzenlenmelidir.	0,90	4,39	Kesinlikle Katılıyorum
23- Staj yeri bulma konusunda meslek örgütü tarafından oluşturulacak meslek mensubu envanteri ile stajyerlere yardımcı olunabilir.	0,88	4,42	Kesinlikle Katılıyorum
24- Mevzuatlar basitleştirilmelidir.	1,12	4,01	Katılıyorum
25- Stajyerler için mali tatil ile ilgili düzenlemeler yapılmalıdır.	1,02	4,31	Kesinlikle Katılıyorum

Stajyerler 18, 19, 20, 21, 22, 23 ve 25. ifadelere kesinlikle katıldıklarını ifade etmişlerdir. Stajyerlerle ilgili yapılmış diğer çalışmalarda da meslek örgütlerinden “Yeni iş imkânlarının oluşturulması, sınav ve ruhsat ücretlerinin düşürülmesi, stajyerlere yönelik yayınlar çıkarılmalıdır, sosyal etkinlikler düzenlenmelidir ve mali tatil düzenlemesi” gibi sonuçlar elde edilmiştir (Uzay, 2005; Çankal, 2010).

Stajyerlerin meslek mensuplarından beklentilerini cinsiyet farkına göre değişip değişmediğini tespit etmek için t testi yapılmıştır. T testinin sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10: Muhasebe Stajyerlerinin Muhasebe Meslek Örgütlerinden Beklentilerinin Cinsiyet Farklılıklarına Göre Değerlendirilmesi

İfadeler	t	P*
18- Yeni iş imkânları oluşturulmalıdır.	-2,007	0,050
19- Stajyerlere sürekli mesleki eğitim sağlanmalıdır.	-1,923	0,060
20- Sınav ve ruhsat ücretleri düşürülmelidir.	-1,424	0,161
21- Stajyerlere yönelik yayınlar (dergi, bülten vb.) çıkarılmalıdır.	-1,783	0,081
22- Stajyerler için sosyal etkinlikler düzenlenmelidir.	-0,159	0,874
23- Staj yeri bulma konusunda meslek örgütü tarafından oluşturulacak meslek mensubu envanteri ile stajyerlere yardımcı olunabilir.	-1,770	0,081
24- Mevzuatlar basitleştirilmelidir.	-0,101	0,919
25- Stajyerler için mali tatil ile ilgili düzenlemeler yapılmalıdır.	-1,315	0,193

* p<0,05 ise ortalamalar arasında fark vardır.

Anket katılımcısı stajyer kadın ve erkekler arasında p<0,005 sağlanmadığı için herhangi bir farklılık bulunamamıştır. Ayrıca, Stajyerlerin staj yılı dikkate alınarak varyans analizi yapılmıştır. Varyans analizinin sonuçları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: *Muhasebe Stajyerlerinin Muhasebe Meslek Örgütlerinden Beklentilerinin Staj Yıllarına Göre Değerlendirilmesi*

İfadeler	Ortalama	F	P*
18- Yeni iş imkânları oluşturulmalıdır.	1. Yıl 2. Yıl 3. Yıl	4,53 4,36 4,50	0,238 0,789
19- Stajyerlere sürekli mesleki eğitim sağlanmalıdır.	1. Yıl 2. Yıl 3. Yıl	4,50 4,82 4,50	1,491 0,232
20- Sınav ve ruhsat ücretleri düşürülmelidir.	1. Yıl 2. Yıl 3. Yıl	4,56 4,86 4,50	1,067 0,350
21- Stajyerlere yönelik yayımlar (dergi, bülten vb.) çıkarılmalıdır.	1. Yıl 2. Yıl 3. Yıl	4,41 4,77 4,50	1,455 0,240
22- Stajyerler için sosyal etkinlikler düzenlenmelidir.	1. Yıl 2. Yıl 3. Yıl	4,15 4,68 4,50	2,650 0,078
23- Staj yeri bulma konusunda meslek örgütü tarafından oluşturulacak meslek mensubu envanteri ile stajyerlere yardımcı olunabilir.	1. Yıl 2. Yıl 3. Yıl	4,38 4,36 4,56	0,277 0,759
24- Mevzuatlar basitleştirilmelidir.	1. Yıl 2. Yıl 3. Yıl	3,88 4,18 4,06	0,490 0,615
25- Stajyerler için mali tatil ile ilgili düzenlemeler yapılmalıdır.	1. Yıl 2. Yıl 3. Yıl	4,06 4,59 4,44	2,066 0,134

* p<0,05 ise ortalamalar arasında fark vardır.

Staj yıllarıyla ilgili p<0,005 olmadığı için stajyerlerin staj yılının muhasebe meslek örgütlerinden beklentileri üzerinde etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır.

Muhasebe meslek örgütlerinden beklentiler kısmında yer alan ve stajyerlerin almak istedikleri eğitimler Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12: *Muhasebe Stajyerlerinin Muhasebe Meslek Örgütlerinden Talep Ettikleri Eğitimler*

Talep Edilen Eğitimler	Frekans	Yüzde (%)
Staja Başlama Eğitimi	11	18
Bilgisayarlı Muhasebe (LUCA)	27	44
İnternet Kullanımı	5	8
SMMM Yeterlilik Eğitimi	59	97
KOBİ-TFRS Eğitimi	23	38
Giriş ve Orta Düzey Excel	13	21
İleri Düzey Excel	27	44

Araştırmaya katılan 72 muhasebe meslek stajyerinden 61 tanesi eğitim taleplerini belirtmiştir (n=61). Stajyerlerin %97’si SMMM Yeterlilik eğitimi,

%44'ü Bilgisayarlı Muhasebe (LUCA) ve İleri Düzey Excel, %38'i KOBİ-TFRS eğitimi, %21'i Giriş ve Orta Düzey Excel, %18'i Staja Başlama Eğitimi ve %8'i İnternet kullanımıyla ilgili eğitim talep etmektedirler.

V. Sonuç

Manisa ili sınırları içinde Manisa SMMMO'na kayıtlı stajyerlerin muhasebe meslek mensuplarından ve muhasebe meslek örgütlerinden beklentileri bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Ankete katılanların demografik bilgilerine göre stajyerlerin %85'lik kısmı 26-40 yaş arasında ve bunun %47'lik kısmı 26-30 yaş arasında oldukları saptanmıştır. Staj başlatma sınavının ilk seferinde verilememesi ve yılda üç kez düzenlenen bu sınav için dokuz hakkı bulunan adayların sonraki dönemlerde sınavdan geçmeleri staja başlama tarihini etkilemekte, dolayısıyla staja başlama ve mesleğe giriş yaşlarını doğrudan etkilemektedir. Her ne kadar ankete katılan stajyerler staj dönemlerinde olmalarının sonucu olarak eğitim taleplerinde %97'si SMMM Yeterlilik Eğitimi talep ediyor olsa da %18'i Staj Başlatma Sınavı Eğitimi talep etmektedir. Henüz Manisa SMMMO tarafından verilmeyen bu eğitimler İzmir SMMMO'nda verilmektedir. Ancak, maliyet, zaman ve benzeri nedenler dikkate alındığında bu eğitimlerin Manisa SMMMO tarafından verilmesi stajyer adayların Staj Başlatma Sınavı Eğitimi ile daha erken staja başlamalarını diğer taraftan da SMMM Yeterlilik Eğitimi ile de zamanında stajlarını tamamlamalarını sağlayacaktır. Stajyerlerin %96'sı lisans ve %4'ü yüksek lisans mezunudur. Özellikle 2009 yılından sonra SMMM olabilmek için lisans mezuniyet şartı arandığından dolayı %96'lık lisans mezuniyet oranı bu zorunlu şartın gerçekleştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak burada stajdan sayılan süreler içerisinde yer alan yüksek lisans/doktora eğitiminin üç yıllık staj süresini kısalttığını stajyer adaylar için vurgulamak gerekmektedir. Hali hazırda Manisa SMMMO'nın özel bir üniversite ile şartlarında anlaştığı bir yüksek lisans programı bulunmaktadır. Yüksek lisansa giriş, harç ve diğer konularda anlaşmaların yapılabileceği, öncelikle Manisa ilinde Celal Bayar Üniversitesi'nin ilgili bölümleri olmak üzere çevre iller ve uzaktan eğitim programları uygulayan diğer eğitim kurumlarıyla ortak çalışmaların yapılması stajyerlerin menfaatine olacaktır.

Muhasebe stajyerleriyle ilgili ülkemizde yapılmış diğer çalışmalarla bu çalışmanın stajyerlerin sorunlarıyla ilgili ortak noktaları bulunmaktadır. Stajyerler, staj yeri bulmakta zorluklar olduğunu ifade etmektedirler. Staj yeri bulma konusunda meslek örgütü tarafından oluşturulacak meslek mensubu envanteri ile stajyerlere yardımcı olunabilir şeklindeki ifade katılıyorum olarak değerlendirilmiştir. Mükellef sayısı, defter sayısı, çalışan sayısı veya farklı ölçütler kullanılarak hazırlanacak bir envanter ile hem meslek mensubunun hem de stajyerin ihtiyacı karşılanabilecektir. Stajyerlere ödenen ücretlerin yetersiz olması bir başka sorundur. Nalbantoğlu (1997) çalışmasında stajyerlere ödenen ücretlerin yetersiz olduğunu belirtmiş ve stajyer destekleme fonunun

oluşturulması gerektiğini önermiştir. Stajyerler için havuz tipi bir destekleme fonunun oluşturulması hem mevcut stajyerlere bir katkı sağlayacak hem de staj sonrası SMMM olduktan sonra yeni stajyerlerin yetişmesini görev edinecektir. Stajyerlerin mesleki mevzuatın çok sık değişmesi nedeniyle takip edememeleri ve yeterlilik sınavlarına çalışacak yeterli zamanlarının olmaması meslek örgütünün düzenleyeceği zorunlu/isteğe bağlı eğitimler sayesinde çözülebilecek sorunlardır.

Araştırma kapsamındaki Manisa SMMMO'sına kayıtlı stajyerlerin, meslek mensuplarıyla ilgili beklentileri ile Uzay (2005) ve Çankal'ın (2010) çalışmalarında ulaştıkları sonuçlar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu çalışmada, SMMM stajyere yeterince zaman ayırmakta, bilgi aktarmakta, rakip olarak görmemektedir. Stajyer kendisini sıradan büro işleri yapan, geçici ve sıradan bir muhasebe elemanı olmadığını ifade etmektedir. Bu görüşler neticesinde SMMM'lerin stajyerlere değer verdiği, stajyerlerle etkin bir iletişim ve paylaşım içinde olduğu söylenebilir. Stajyerler çalışma saatlerinin uzun olduğu, doğrudan mükellefle muhatap tutulmamaları, meslek örgütlerinin düzenlediği eğitimlere katılmak için zaman bulamadıklarını ve staj öncesi eğitim ile staj sırasındaki eğitim arasında farklılık bulunduğu konularında kararsızdırlar. Muhasebecilik mesleğinde yapılan işlemlerin niteliği ve niceliği itibarıyla zaman alması işin yapısı olarak görülebilir. Dolayısıyla çalışma saatlerinin uzun olmasındaki kararsızlık iş yüküyle ilgili yapılacak ayrıntılı bir araştırmayla tespit edilebilir. Meslek mensubu tarafından doğrudan mükellefle muhatap tutulmak tecrübe edinmeye katkı sağladığına şüphe yoktur. Bununla birlikte stajyer asıl iş sahibi olarak görülmekten dolayı problemler yaşıyor olabilir. Yoğun çalışma meslek örgütlerinin düzenledikleri eğitimlere katılmaya engel teşkil edebilirken, meslek örgütleri tarafından stajyere yönelik eğitimlerin yokluğu veya mesai saatleri içinde olması stajyerlerin bu konuda kararsız olmalarını açıklayabilir. Stajyerlerin kesinlikle katılmadıkları ifade sigortalarının ödenmesiyle ilgili karşılaştıkları sorunlardır. Sigortalarıyla ilgili herhangi bir sorun yaşamamaktadırlar. Araştırmada cinsiyet farkı göz önüne alınarak yapılan t testinde kadın ve erkek stajyerlerin meslek mensuplarından beklentilerine ilişkin anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Staj yıllarına göre yapılan varyans (anova) analizinde "staj öncesi eğitim ile staj sırasındaki eğitimler arasında farklılıklar bulunmaktadır" ifadesinin haricinde anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Stajın birinci yılındaki ortalama ikinci ve üçüncü yıldaki ortalamalardan yüksektir. Stajın birinci yılındaki eğitimle ilgili farklılık algısının diğer yıllardan fazla olduğu söylenebilir.

Stajyerler meslek örgütlerinden (TURMOB, TESMER, SMMMO) yeni iş olanakları sağlamalarını, sürekli mesleki eğitim verilmesini, sınav ve ruhsat ücretlerinin düşürülmesini, kendilerine yönelik bir yayının (dergi, bülten, vb.) olmasını, sosyal etkinliklerin düzenlenmesini, staj yeri için meslek mensubu envanterinin oluşturulmasını ve mali tatille ilgili düzenlemelerin yapılmasını kesinlikle istemektedirler. Mesleki mevzuatın basitleştirilmesi gerektiği

konusundaki ifadeye de katılmaktadırlar. Stajyerlerin cinsiyet farkı göz önüne alınarak yapılan t testinde kadın ve erkek stajyerlerin meslek örgütlerinden beklentilerine ve staj yılına göre meslek örgütlerinden beklentilerinin varyans (anova) analizinde anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Stajyerlerin talep ettikleri eğitimler ise talep oranına göre büyükten küçüğe doğru; SMMM Yeterlilik Eğitimi, Bilgisayarlı Muhasebe (LUCA), İleri Düzey Excel, KOBİ-TFRS Eğitimi, Giriş ve Orta Düzey Excel, Staja Başlama Eğitimi ve İnternet kullanımınıdır.

Muhasebe mesleğinin ilk aşaması olan stajyerlikle ilgili meslek mensubu yanındaki veya gözetimindeki/denetimindeki stajyerleri inceleyen, stajyer destekleme fonunun oluşturulmasını sağlayacak, eğitim programlarını çeşitlendirecek, yeni iş olanaklarını belirleyecek ve staj yeri bulmak için meslek mensubu envanterini hazırlayacak araştırmalar çalışma konuları olarak önerilmektedir.

Kaynaklar

- Baş, T. (2013), **Anket - Nasıl Hazırlanır? Nasıl Uygulanır? Nasıl Değerlendirilir?**, Seçkin Yayıncılık, 7. Baskı, Ankara.
- Çankal, Y. (2010), “SMMM Stajyerlerinin Sorunları ve Beklentileri”, *Dayanışma-İzmir SMMM Dergisi*, Sayı: 108, ss.93-94.
- Gürdal, K. ve Doğan, M. (2014), “Muhasebe Stajyerlerinin Profili Üzerine Bir Araştırma”, *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 41, ss.1-16.
- IFAC-IAESB (2014), International Education Standards, <http://www.ifac.org/education/publications-resources>, (Erişim Tarihi: 01.08.2014).
- Manisa SMMM (2013), “Faaliyet Raporu ve Mali Tablolar”, <http://www.manisasmm.org.tr/2013mali.html>, (Erişim Tarihi: 01.08.2014).
- Nalbantoğlu, R. (1997), “Meslek Mensuplarının Yetiştirdikleri Stajyerlerin Durumu”, II. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu, İSMMM Yayınları No:19, İstanbul.
- Pekdemir, I. (2000), “Profesyonel Muhasebecilikte Meslek Öncesi Staj Uygulaması: Bir Araştırma”, *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, ss.43-64.
- Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Serbest Muhasebeci Staj Yönetmeliği, 23.08.1997 tarihli ve 23089 Sayılı Resmi Gazete.
- Tekin, V.N. (2014), **SPSS Uygulamalı İstatistik Teknikleri**, Seçkin Yayıncılık, 3.Baskı, Ankara.
- TESMER (2014), “Staja Giriş Sınavı Konuları ve Yüzdeler Dağılımı”, http://www.tesmer.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=79, (Erişim Tarihi: 25.05.2014).

- Uzay, Ş. (2005), “Muhasebe Meslek Stajyerlerinin Sorunları ve Beklentileri: Bir Araştırma”, *MUFAD – Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 25, ss.70-78.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004), **SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Detay Yayıncılık, Ankara.
- 3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu 26.07.2008 tarih ve 26948 sayılı Resmi Gazete.